

67-72-100/2
18.10.18

До спеціалізованої вченої ради Д.35.052.19
у Національному університеті
«Львівська політехніка»
79008, м. Львів, вул. Князя Романа, 1-3

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційне дослідження

Церковника Степана Івановича

на тему: «Становлення та функціонування українських наукових, громадських та культурно-освітніх інституцій Східної Галичини в другій половині XIX – першій половині XX століття: історико-правовий вимір», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

Тема дослідження, розкрита у дисертаційному дослідженні Церковника Степана Івановича, є актуальною в контексті оновлення підходу до розуміння змістових особливостей історико-правового аналізу становлення та функціонування українських наукових, громадських та культурно-освітніх інституцій Східної Галичини в другій половині XIX – першій половині XX століття.

Найбільш якісно історичні та правові засади становлення та функціонування будь-яких організацій, товариств та спілок можна проаналізувати, зосередивши увагу на дослідженні засновницьких документів, серед яких ключове місце належить статутам. У статутах організацій, товариств та спілок міститься особлива інформація, яка дає важливий матеріал для вивчення специфіки їхньої діяльності: інформація щодо цілей та завдань, організаційно-управлінської структури, прав та обов'язків членів, органів, що здійснюють контрольні та ревізійні функції, вирішення спорів, способів ліквідації тощо.

Отже, актуальність дослідження полягає у необхідності детального аналізу становлення та функціонування українських наукових, громадських та культурно-освітніх інституцій Східної Галичини в середині XIX – першій половині XX століття, визначенні й окресленні їхньої ролі, а також

особливостей історико-правових аспектів діяльності в досліджуваний період. Такий аналіз дасть можливість дослідити ключові засади вітчизняного державо– та правотворення.

Зважаючи на викладене вище та дисертантом в авторефераті на с. 1, у рукописі дисертації на с. 18-19, актуальність теми є обґрунтованою та не викликає сумнівів.

Тема дисертацій узгоджується із концептуальними засадами і завданнями низки загальнодержавних концепцій і програм, а також, закономірним, з огляду на актуальність теми, є зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Дисертант стверджує (с. 2 автореферату, та с. 20 дисертації), що дисертаційну роботу виконано у рамках наукової тематики: «Держава і право: філософсько-правовий та теоретико-історичний виміри» (державний реєстраційний номер № 0116U004758) Львівського державного університету внутрішніх справ.

Результати дисертаційного дослідження достатньою мірою знайшли своє відображення в наукових працях, що опубліковані зокрема у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук. Відзначимо, що результати наукового пошуку С.І. Церковник пройшли апробацію в рамках роботи всеукраїнських та регіональних наукових конференцій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатнім. Він забезпечений використанням об'ємної джерельної бази та міждисциплінарним підходом, що сприяє комплексному аналізу проблеми.

Позитивним моментом є те, що дисертантом опрацьовано 262 спеціальних і загальних наукових джерел.

У вступі обґрунтовується актуальність теми дисертації. Встановлено зв'язок роботи з науковими програмами; визначено мету і завдання, об'єкт, предмет та методологічний інструментарій дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення його результатів.

У двох підрозділах Розділу 1, які присвячені стану наукової розробки теми та методології дослідження розглянуто погляди вітчизняних і зарубіжних вчених щодо історико-правового аналізу становлення та функціонування українських наукових, громадських та культурно-освітніх інституцій Східної Галичини в другій половині XIX – першій половині XX століття; окреслено методологічну основу дослідження.

Автор використовує для аналізу предмета дисертаційного дослідження потужний пласт архівних матеріалів, зокрема фонди Центрального державного історичного архіву у Львові, Державного архіву Львівської області, Державного архіву Тернопільської області та Державного архіву Івано-Франківської області. Уперше в науковий обіг уведені тексти статутів, регламентів, обіжників, звітів про діяльність, протоколів засідань Загальних зборів та низки інших структурних ланок, а також інша організаційно-розпорядча документація громадських, наукових та культурно-освітніх інституцій Східної Галичини середини XIX – першої половини XX століття.

У першому розділі дисертант висвітлює категорію «інституції» та аналізує етапи становлення та функціонування українських громадських організацій, наукових та освітньо-педагогічних товариств та спілок Східної Галичини в другій половині XIX – першій половині XX століття.

Дисертант вказує, що «починаючи із другої половини XIX століття в Австрійській імперії виникла низка українських громадських об'єднань, які ставили своїм завданням розвиток науки, культури, освіти та шкільництва, кооперації, доброчинності. Правовою основою їх діяльності було чинне австрійське законодавство, а особливо Цивільний кодекс, який був одним із перших нормативно-правових актів у Європі, що закріпив правовий статус громадських інституцій на території монархії» (с. 126).

У другому розділі «Історико-правові засади становлення та функціонування українських громадських та наукових інституцій Східної Галичини в другій половині XIX – першій половині XX століття» дисертантом дана детальна характеристика та проаналізована нормативно-

правова основа діяльності таких організацій, як «Галицько-руська матиця», «Ставропігійський інститут», «Наукове товариств ім. Т.Г. Шевченка», «Рідна школа» тощо. Зокрема, автор зазначає, що «діяльність Українського Педагогічного Товариства «Рідна школа» ґрунтувалась на правових засадах Статуту та рішеннях окупаційних органів державної влади (австрійських і польських). Організаційно-правова структура УПТ «Рідна школа», а саме управлінська ланка та місцеві осередки Товариства були побудовані в такий спосіб, щоб забезпечити максимальне вирішення освітніх проблем українського населення в контексті розвитку початкової, середньої, а також вищої школи, надавали моральну і матеріальну допомогу вчителям, дітям, учням, студентам тощо» (с. 127-128).

У третьому розділі дисертації «Особливості правового статусу українських культурно-освітніх інституцій Східної Галичини в другій половині XIX – першій половині XX століття розкрито організаційно-управлінську структуру українських культурно-просвітницьких організацій, товариств та спілок Східної Галичини, а також особливості функціонування студентських та молодіжних спортивно-просвітницьких товариств та спілок Східної Галичини в другій половині XIX – першій половині XX ст..

Дисертантом проаналізовано внесок у справу національно-культурного розвитку краю та підвищення національної свідомості української молоді численних студентських товариств. Зокрема, таких як: «Академічний кружок», «Друг», «Дружній лихвар», «Академічне братство», «Ватра», «Академічна громада», «Основа», «Український студентський союз» тощо.

В переважній більшості, зазначає автор, дані студентські товариства засновувались у провідних вузах Львова – таких як Львівський університет та Львівська політехніка (с. 162).

Дисертантом доведено, що створення та діяльність українських студентських товариств та спілок зумовило піднесення національно-визвольного руху у другій половині XIX – початку XX ст. у Східній Галичині. Їх діяльність вплинула на масштабне національно-патріотичне

піднесення, яке на початку ХХ ст. вилилось у процес побудови суверенної держави на західноукраїнських землях.

Українські патріотичні сили задовго до початку Першої світової війни провели значну підготовчу роботу, спрямовану на військовий вишкіл, національно-патріотичне виховання української молоді. Найбільш яскраво це мало вираз у діяльності спортивно-просвітницьких товариств «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Луг», Союз Українського Поступової Молоді «Каменярі» та інших. Численні статuti, циркуляри, устави засвідчували належну правову основу функціонування даних товариств та спілок, а також відповідність їх організаційно-правової структури чинному законодавству.

Автор переконливо доводить, що «становлення та функціонування культурно-освітніх товариств Східної Галичини в другій половині ХІХ – першої половини ХХ століття мало на меті формування національно-культурної свідомості українського народу, а також забезпечення культурно-освітніх потреб крізь призму національно-патріотичного виховання. Управлінсько-правова структура культурно-освітніх інституцій була побудована в такий спосіб, щоб забезпечити максимальний ефект щодо вирішення культурних, освітніх та виховних проблем українського населення» (с. 184).

Аналіз змісту розділів дисертації, висновків до них та загальних висновків дозволяє підсумувати, що структурна побудова дослідження чітка, логічна, аргументована; розділи сформульовані оптимально вдало; виклад матеріалу – вдумливий і послідовний. Мета й дослідницькі завдання роботи реалізовані. Висновки – об'ємні, деталізовані, характеризуються чіткістю і системністю формулювання.

Новизна та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації засвідчені використанням теоретичних здобутків вітчизняних і зарубіжних учених, які досліджували тему.

Чітко окреслений об'єкт та предмет дослідження сприяє ґрунтовному вивченню усіх аспектів проблематики.

Висновки дисертації можуть бути використані в подальших дослідженнях з теорії та історії держави і права, а також історії політичних та правових учень. Практичне застосування результатів дисертаційної роботи підтверджується відповідним актом впровадження у освітню діяльність.

Автореферат оформлений згідно вимог які ставляться до такого виду наукових робіт і відповідає змісту дисертації.

Виконано вимоги і щодо оприлюднення результатів дослідження у фахових наукових виданнях.

Попри це, дисертаційне дослідження Церковника Степана Івановича містить ряд дискусійних моментів, а саме:

1) В параграфі 1.1 дисертаційного дослідження вкрай мало представлена зарубіжна історіографія проблеми.

2) Предмет дослідження охоплений не повністю, оскільки його хронологічні рамки обмежені 1939 роком (відсутній радянський (1939–1941) та німецький (1941–1944) періоди функціонування досліджуваних інституцій).

3) Оскільки предметом дисертаційного дослідження є історико-правові аспекти становлення та функціонування українських громадських, наукових та культурно-освітніх інституцій Східної Галичини в другій половині ХІХ – першій половині ХХ століття, то у тексті дисертації слід було дати ґрунтовнішу характеристику нормативно-правовим актам, які регулювали діяльність досліджуваних організацій, товариств та спілок в контексті їх порівняльного аналізу, враховуючи специфіку історичних віх перебування Східної Галичини у складі різних держав.

4) На сторінках дисертації занадто велика увага приділена характеристиці Товариству «Просвіта», дослідженню якої на теренах Східної Галичини приділена значна увага у низці дисертацій, монографій, статей, публікацій та

інших наукових розвідках, варто було дослідити і інші громадські організації.

Висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертації в цілому. Основні концептуальні висновки дисертанта логічні, достовірні, відрізняються науковою новизною і свідчать про особистий внесок автора в наукове дослідження історико-правових проблем.

Відтак, незважаючи на висловлені зауваження, зазначимо, що зміст дисертаційного дослідження відповідає паспортів спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень і є самостійним завершеним науковим дослідженням, у якому отримані нові обґрунтовані результати, котрі в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для історико-правових досліджень.

Виконана робота на тему «Становлення та функціонування українських наукових, громадських та культурно-освітніх інституцій Східної Галичини в другій половині XIX – першій половині XX століття: історико-правовий вимір» за структурою, змістом, висновками та пропозиціями відповідає вимогам п 9, 11, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Церковник Степан Іванович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Асистент кафедри людських прав
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича,
кандидат юридичних наук

О.І. МIRONIUK

